

Potwierdzenie występowania *Astrapaeus ulmi* (ROSSI, 1790)
(Coleoptera: Staphylinidae: Staphylininae) w Polsce

Confirmation of the occurrence of *Astrapaeus ulmi* (ROSSI, 1790)
(Coleoptera: Staphylinidae: Staphylininae) in Poland

Tadeusz WOJAS

Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie,
al. 29 Listopada 46, 31-425 Kraków; e-mail: t.wojas@ur.krakow.pl

ABSTRACT: The occurrence of *Astrapaeus ulmi*, the species not recorded in Poland for over 100 years, is confirmed. The new locality is also in Kraków, southern Poland, but in a new place – in a limestone quarry, which has been unexploited for about 50 years. Most specimens were found in xerothermic habitats. At present it is the only locality of the species in Poland.

KEY WORDS: Coleoptera, Staphylinidae, Staphylininae, *Astrapaeus ulmi*, Poland.

Rodzaj *Astrapaeus* GRAVENHORST, 1802, jest reprezentowany przez jedyny gatunek *A. ulmi* (ROSSI, 1790). Jego zasięg reprezentuje subponto-medytterrański typ rozmieszczenia: występuje od Portugalii poprzez północną część Podobszaru Śródziemnomorskiego po Kaukaz. Ponadto wykazywano go z Azji Mniejszej; nie notowany w Skandynawii i Północnej Afryce (COIFFAIT 1978). Północna granica zasięgu *A. ulmi* przebiega przez południową część Anglii (Devon, Sussex), Belgię, południowe Niemcy (gdzie jego występowanie wymaga jednak potwierdzenia), Czechy, południową Polskę, południową Ukrainę i południową Rosję po Kaukaz (SMETANA 1958; BURAKOWSKI i in. 1980; GEISER 1998; HERMAN LEE 2001; LÖBL, SMETANA 2004; HODGE 2006).

Astrapaeus ulmi z terenu naszego kraju był wykazany tylko jeden raz, w końcu XIX wieku z Krakowa (Dębniki) przez RYBIŃSKIEGO (1897), toteż jego współczesne występowanie w Polsce wymagało potwierdzenia nowymi materiałami. W jego obecność w kraju wątpił HORION (1965), a LÖBL i SMETANA (2004) nie uwzględnili Polski w wykazie krajów zasiedlanych przez ten gatunek. Na czerwonej liście chrząszczy Polski *A. ulmi* został zaliczony do kategorii gatunków prawdopodobnie zanikłych – EX? (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Wymagania ekologiczne gatunku niezbyt dobrze poznane: niektórzy autorzy za środowisko typowe uważają zasobne w ściółkę, wilgotne, silnie nasłonecznione miejsca (BURAKOWSKI i in. 1980; KOCH 1989). Inni podają, że występuje w pobliżu pni starych drzew (SZUJECKI 1980), a nawet, że zasiedla mursz dziupli drzew (LOHSE 1964). W Rumunii i na Węgrzech poławiany także w dolinach dużych rzek (Dunaj, Cisa), na terenach okresowo podtapianych przy wysokim stanie wód (FÜLÖP 2005; STAN 2005).

W trakcie pozyskiwania materiału do badań nad biegaczowatymi (Coleoptera: Carabidae) Krakowa, zaobserwowano liczne osobniki *Astrapaeus ulmi* na terenie nieczynnego od prawie 50 lat kamieniołomu wapienia w Krakowie - Mydlnikach, na południowym skraju Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej (UTM: DA14; współrzędne geograficzne: 19°50'30"E, 50°05'45"N). Obserwacje chrząszczy na wyżej wymienionym stanowisku przeprowadzono w trzech kolejnych latach:

- 15 IV 2008 – 1 ex., w zbiorowisku roślinności ruderalnej, pod kamieniem;
- 21 IV 2008 – 21 exx., na sztucznie usypanej skarpie o wystawie południowej, porośniętej wtórną roślinnością kserotermiczną (Fot.), pod kamieniami, gruzem i między korzeniami roślin;
- 22 IV 2009 – 6 exx., na wyżej wymienionej skarpie oraz na płaskim terenie powyżej niej, także pod kawałkami cegieł;
- 29 IV 2010 – 10 exx., na kamienistym wyrobisku porośniętym zbiorowiskami roślinności kserotermicznej z pojedynczymi krzewami, pod kamieniami i wśród korzeni roślin, około 50–80 m na zachód od poprzedniego miejsca.

Z dokonanych obserwacji wynika, że w warunkach krajowych gatunek ten zasiedla biotopy o charakterze kserotermicznym. Obecne stanowisko, tak jak i to sprzed ponad 100 lat, jest położone na terenie Krakowa, jednak około 7 km na północny zachód od poprzedniego. Z uwagi na postępującą sukcesję roślinności drzewiastej, występowanie *Astrapaeus ulmi* może być w dalszej perspektywie zagrożone, o ile nie będzie przeprowadzane okresowe usuwanie pojawiających się drzew i krzewów. Pozytywny wpływ na zachowanie populacji może mieć fakt, że na terenie tego, częściowo zdewastowanego

fot. T. WOJAS

Fot. Kserotermiczna skarpa nieczynnego kamieniołomu w Krakowie - Mydlnikach – miejsce liczego występowania *Astrapaeus ulmi*

Phot. Xerothermic slope in unexploited quarry in Kraków - Mydlniki, the place with abundant occurrence of *Astrapaeus ulmi*

przez niekontrolowane wysypywanie śmieci, kamieniołomu planowane jest utworzenie użytku ekologicznego (informacja z Wydziału Kształtowania Środowiska Urzędu Miasta Krakowa).

SUMMARY

The occurrence of *Astrapaeus ulmi*, a rare rove beetle (Coleoptera: Staphylinidae), recorded in Poland only once, over 100 years ago, was confirmed here. The species, of subponto-mediterranean range, was placed on a "red list" as probably extinct in Poland. Like previous records, the new locality is also in Kraków but in another area: in a limestone quarry, not exploited for about 50 years (UTM: DA14). During the years 2008, 2009 and 2010 numerous specimens (over thirty) were observed in April–May, mainly in xerothermic plant communities, under stones and among plant roots. City authorities are planning to cover this area with a form of landscape protection, which will probably help to save the population of the species.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1980: Chrząszcze Coleoptera – Kusakowate Staphylinidae, część 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 7: 1-272.
- COIFFAIT H. 1978: Coléoptères Staphylinides de la Région Paléartique Occidentale. Sous-famille Staphylininae, Tribu Quediini. Sous-famille Paederinae, Tribu Pinophilini. Supplément à la Nouvelle Revue d'Entomologie, 8: 41-364.
- FÜLÖP D. 2005. Rove beetles (Coleoptera: Staphylinidae) of the Tisza Valley. [W:] L. GALLÉ (ed.): Vegetation and Fauna of Tisza River Basin I. TISCIA Monograph Series, 7: 97-147.
- GEISER R. 1998: Rote Liste der Käfer (Coleoptera). [W:] BINOT M., BLESS R., BOYE P., GRUTTKE H., PRETSCHER P. (eds.): Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg, 55: 168-230.
- HERMAN LEE H. 2001: Catalog of the Staphylinidae (Insecta: Coleoptera): 1758 to the end of the second Millennium. VI. Staphylininae group (Part 3). Bull. Amer. Mus. Nat. Hist., 265: 2021-3839.
- HODGE P. 2006: Coleoptera. [W:] ROPER P. (ed.): ADASTRA 2005. Sussex Biodiversity Record Centre, Woods Mill, Henfield: 15-16.
- HORION A. 1965: Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band X: Staphylinidae 2. Teil Paederinae bis Staphylininae. Überlingen-Bodensee, XV + 1-335.
- KOCH K. 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 1-440.
- LÖBL I., SMETANA A. 2004: Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 2: Hydrophiloidea – Histeroidea - Staphyliinoidea. Apollo Books. Stenstrup: 1-942.
- LOHSE G. A. 1964: Staphylinidae I (Micropeplinae bis Tachyporinae). [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A. (ed.): Die Käfer Mitteleuropas. Goecke und Evers Verlag, Krefeld: 1-264.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: Coleoptera Chrząszcze. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.
- RYBIŃSKI M. 1897: Wykaz chrząszczów nowych dla fauny galicyjskiej. Spraw. Kom. Fizyogr., Kraków, 32: 46-62.
- SMETANA A. 1958: Drabčkovití – Staphylinidae i Staphylininae (řád: brouci – Coleoptera). Fauna ČSR, 12: 1-437.
- STAN M. 2005: Rove beetles (Coleoptera: Staphylinidae) from the Danube floodplain area, Giurgiu Sector (Romania). Trav. Mus. Natl. Hist. Nat. "Grigore Antipa", 48: 87-101.
- SZUJECKI A. 1980: Chrząszcze – Coleoptera, Kusakowate – Staphylinidae, Kusaki – Staphylininae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa – Wrocław, XIX, 24e: 1-164.